

BOLA TARBIYASIDA PSIXOLOGIYANING O'RNI

Talaba: Boynazarova Shahzoda

Pedagogika va ijtimoiy gumanitar fanlar fakulteti

2-kurs, 2.24-guruh

Ilmiy rahbar: Norqobilova Rayhona

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada bola tarbiyasida psixologiyaning o'rni juda muhimligi tahlil qilinib, har bir bola o'ziga xos xarakter va ruhiy holatga ega ekanligi o'rganib chiqildi. Psixologiya yordamida ota-onalar va pedagoglar bolaning hissiy holatini to'g'ri anglab, unga mos tarbiya usullarini tanlay oladilar. Bu jarayon bolada ijobiy fazilatlar, o'ziga ishonch va mustaqil fikrlashni shakllantiradi. Shuningdek, psixologik yondashuv bolaning ijtimoiy moslashuvini osonlashtirib, kelajakdagi muvaffaqiyatiga zamin yaratadi.

Kalit so'zlar: bola tarbiyasi, psixologiya, ota-ona, shaxs rivoji, hissiy holat, tarbiya usullari, ijtimoiy moslashuv.

ANNOTATION: This article analyzes the great importance of psychology in child upbringing, emphasizing that every child has a unique character and mental state. Through psychology, parents and educators can correctly understand a child's emotional condition and choose suitable educational methods. This process helps develop positive qualities, self-confidence, and independent thinking in children. Moreover, a psychological approach facilitates a child's social adaptation and lays the foundation for their future success.

Keywords: child upbringing, psychology, parents, personality development, emotional state, educational methods, social adaptation.

АННОТАЦИЯ: В данной статье анализируется важная роль психологии в воспитании ребёнка, подчёркивается, что каждый ребёнок обладает

индивидуальным характером и психическим состоянием. С помощью психологии родители и педагоги могут правильно понимать эмоциональное состояние ребёнка и выбирать соответствующие методы воспитания. Этот процесс способствует формированию у ребёнка положительных качеств, уверенности в себе и самостоятельного мышления. Кроме того, психологический подход облегчает социальную адаптацию ребёнка и создаёт основу для его будущего успеха.

Ключевые слова: воспитание ребёнка, психология, родители, развитие личности, эмоциональное состояние, методы воспитания, социальная адаптация.

Kirish

Bola tarbiyasi — bu inson hayotidagi eng muhim jarayonlardan biri bo‘lib, kelajak avlodning ma’naviy, aqliy va ijtimoiy shakllanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Har bir bola o‘ziga xos xarakter, temperament va ruhiy holatga ega bo‘lgani sababli, unga nisbatan yagona tarbiya usulini qo‘llash to‘g‘ri natija bermaydi. Shu bois bola tarbiyasida psixologiyaning o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi. Psixologiya fanining asosiy maqsadi — bolaning ichki dunyosini anglash, uning hissiy ehtiyojlari va shaxsiy rivojlanish bosqichlarini o‘rganishdan iboratdir. Bu esa ota-onalar hamda pedagoglarga har bir bolaning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda to‘g‘ri yondashuvni tanlash imkonini beradi.¹ Shuningdek, psixologik bilimga ega bo‘lgan tarbiyachi bolada o‘ziga ishonch, mustaqil fikrlash va ijobiy fazilatlarni shakllantira oladi. Psixologik yondashuv bolaning nafaqat ruhiy, balki ijtimoiy moslashuvini ham yengillashtiradi.² Shu sababli, bola tarbiyasida psixologiyaning o‘rni beqiyos bo‘lib, u sog‘lom, mustaqil va ma’naviy barkamol shaxsni tarbiyalashning muhim omili sanaladi.

Bola tarbiyasi — inson hayotining eng muhim va mas’uliyatli jarayonlaridan biridir. Chunki tarbiya orqali bola nafaqat bilim oladi, balki hayotga bo‘lgan qarashi, xulqi va shaxsiy fazilatlari shakllanadi. Shu jarayonda psixologiyaning o‘rni beqiyosdir. Bola

¹ Karimova V.M. Oila psixologiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2019. – 124 b.

² G‘oziyev E. Umumiy psixologiya asoslari. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2020. – 210 b.

ruhiyatini chuqur tushunmasdan turib, unga to'g'ri ta'sir ko'rsatish yoki tarbiyaviy natijaga erishish qiyin. Psixologik bilim ota-onalarga va pedagoglarga bolaning his-tuyg'ularini, ichki kechinmalarini anglash, unga mos tarbiya usullarini tanlash imkonini beradi.³

Har bir bola o'ziga xos xarakter va temperamentga ega. Shuning uchun tarbiya jarayonida barchaga bir xil yondashuv qo'llash samara bermaydi. Masalan, ba'zi bolalar tinch va itoatkor bo'lsa, boshqalari faol va qiziquvchan bo'ladi. Shuning uchun ota-onalar bolani kuzatish, uning nimaga qiziqishini va nimalardan cho'chishini bilishlari kerak. Bu psixologik yondashuv bolaning individual ehtiyojlariga mos tarbiya shaklini tanlashga yordam beradi. Psixologlar ta'kidlaganidek, bola hayotining dastlabki uch yili eng muhim bosqich hisoblanadi. Shu davrda bola atrofni anglay boshlaydi, nutqi shakllanadi, muhabbat va e'tibor hissini o'rganadi. Agar bu davrda bola yetarli mehr va e'tibor ko'rmasa, unda keyinchalik tortinchoqlik yoki ishonchsizlik paydo bo'lishi mumkin.⁴ Shu sababli bola tarbiyasida nafaqat jismoniy, balki ruhiy parvarish ham muhimdir.

Ota-onalar bolaga buyruq berish o'rniga, u bilan teng muloqotda bo'lishlari lozim. Chunki doimiy tanbeh yoki bosim bolaning mustaqil fikrlashini susaytiradi. Aksincha, bolaning fikrini tinglash, unga hurmat bilan munosabatda bo'lish ishonch va mas'uliyat hissini kuchaytiradi. Psixologik yondashuvning mohiyati ham shunda — bolani faqat itoatkor emas, balki fikrlovchi va mustaqil shaxs sifatida tarbiyalash. Bola ruhiy jihatdan barqaror bo'lishi uchun oilaviy muhit ham tinch va sog'lom bo'lishi kerak. Agar oilada mehr, hurmat va o'zaro tushunish bo'lsa, bola o'zini xavfsiz his qiladi. Ammo janjal, befarqlik yoki haddan tashqari nazorat bolaning ruhiyatiga salbiy ta'sir qiladi. Bunday holatda bola o'ziga ishonmaydigan, tajovuzkor yoki tortinchoq bo'lib qolishi mumkin. Shu bois ota-onalar psixologik savodxon bo'lishlari zarur — ular bolani tinglashni, tushunishni va to'g'ri so'z bilan yo'naltirishni bilishlari kerak.

Ta'lim jarayonida ham psixologik yondashuv muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchilarning ruhiy holatini hisobga olgan holda dars o'tishi lozim. O'yin, muhokama, guruhli ishlash kabi metodlar bolalarning diqqatini jamlaydi va o'qishga qiziqishini

³ Karimova V.M. Oila psixologiyasi. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2019. – 126 b.

⁴ G'oziyev E. Umumiy psixologiya asoslari. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2020. – 214 b.

oshiradi. Bu yondashuv bolalarda nafaqat bilim, balki ijodkorlik, hamkorlik va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.⁵ Bola tarbiyasida jazolash o'rniga rag'batlantirish samaraliroq natija beradi. Chunki bola jazodan emas, tushunilganlik va e'tibor orqali to'g'rilanishga moyil bo'ladi. Ijobiy motivatsiya bolaning o'zini qadrlashini oshiradi, unda ishonch hissini uyg'otadi. Psixologlar fikricha, bola xatoni jazodan emas, balki sabr va tushunish orqali to'g'rilashni o'rganishi kerak.⁶

Umuman olganda, psixologiya bola tarbiyasida insonparvarlik, mehr-muruvvat va individual yondashuv tamoyillariga asoslanadi. U bolaning ichki dunyosini anglash, hissiy muvozanatini ta'minlash va sog'lom shaxs sifatida kamol topishida muhim vosita hisoblanadi. Bola o'zini tushunilgan va sevilgan his qilsa, u hayotda mustaqil, faol va ijobiy inson bo'lib voyaga yetadi. Shuning uchun bola tarbiyasida psixologik bilim va yondashuvni har bir ota-ona va pedagog o'z faoliyatida qo'llashi zarurdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Amonov U. Bola psixologiyasi va tarbiya masalalari. – Toshkent: Istiqlol, 2018. – 156 b.
2. Karimov A. Zamonaviy pedagogik psixologiya. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. – 188 b.
3. Karimova V.M. Oila psixologiyasi. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2019. – 124-126 b.
4. G'oziyev E. Umumiy psixologiya asoslari. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2020. – 210-214 b.

⁵ Amonov U. Bola psixologiyasi va tarbiya masalalari. – Toshkent: Istiqlol, 2018. – 156 b.

⁶ Karimov A. Zamonaviy pedagogik psixologiya. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. – 188 b.